

AGRONOMSKI GLASNIK

DRUŠTVA AGRONOMA NR HRVATSKE

GODINA V.

VELJAČA—OŽUJAK 1955.

BROJ 2—3

O zadacima kotarskih poljoprivrednih stanica

Donosimo diskusiju o organizaciji i zadacima kotarskih poljoprivrednih stanica koja je održana na sastanku Udruženja kotarskih poljoprivrednih stanica 24. prosinca 1954. godine, jer smatramo da će ovaj materijal biti od velikog interesa za sve naše čitaoce.

U diskusiji je uz ostale sudjelovao drug I. Buković, član Izvršnog vijeća NR Hrvatske, predsjednik Glavnog saveza poljoprivrednih zadruga NRH, koji je na slijedeći način objasnio ulogu poljoprivrednih stručnjaka u unapređenju poljoprivredne proizvodnje uopće, a posebno suradnju tih poljoprivrednih stručnjaka u zadružnim organizacijama.

I. Buković: Mi smo u dvije godine borbe za stanice najprije uspjeli izboriti stanicu kao organizaciju poljoprivrednih stručnjaka, i to je najveći uspjeh, koji smo do sada postigli. Ali, čim smo s time na čistu, moramo odmah ići dalje i priznati, da nam je samo u osnovnim konturama jasno što treba da radi stanica. Mi diskutiramo oko toga, kad to postavljamo, ali ogromnoj masi agronoma stvari nisu jasne. Zato je pred nama velik posao, da najprije sve stručne snage slijemo u jedan potok.

Nama su agronomi uopće dosada radili u organizaciji poljoprivredne službe potpuno na drugom frontu. Ima hiljadu stvari, gdje se razmimoilazimo.

Drug Momčilović kaže, da su agronomi prije rata, izvan svog redovnog rada, radili u organizacijama poljoprivrednih proizvođača i bili vatreni zagovornici zadruga. Oni su smatrali da je taj put najpraktičniji za unapređenje poljoprivrede. Zadrugarstvo se tada nije smatralo političkom snagom postojećeg režima, nego ekonomskom opozicijom postojećeg režima. Agronomi su bili oslobođeni od pristranosti i gledali su na zadružne organizacije s prilično objektivnim kriterijem. Takva se tendencija tada jasno osjećala kod agronoma.

Poslije rata, jedan je dio agronoma bio politički vezan uz pokret, a jedan dio bio je opozicija. Ta je opozicija često puta bila dobro namjerna. Neki agronomi nisu smatrali da je seljačka radna zadruga najprikladnija forma, nisu smatrali, da su ruske šablone prihvatljive za naše seljake, i ljudi su se počeli odvajati od zadrugarstva. Poljo-

privredna služba u praksi bila je orijentirana tako, da su agronomi radili za privatni posjed, a u kotaru je agronom bio činovnik, i njegov je rad odgovarao tadanjoj organizaciji poljoprivredne službe.

Izmjenom naše politike prema selu, donošenjem Uredbe o reorganizaciji seljačkih radnih zadruga i raščišćavanju imovinskih odnosa, razvitkom našeg stava u pitanju udruživanja privatnih seljaka na dobrovoljnoj osnovi, stvari su išle tako brzo naprijed, da se i mnogi agronomi nisu odmah u tomu snašli i nisu shvatili, da je to forma, koja daje mogućnosti za rad agronomu.

Drugi dio problema bio je u tome, da imamo ljude, koji su za zadrugu na širokom frontu, ali im u isti mah nije jasno, što je zadruga. Oni smatraju zadrugu samo najnužnijim privrednim udruženjem proizvođača (pomoću kojeg oni sebi nabavljaju zajednički sijačicu, sječkaru, mlin čekićar i t. d. to troše dok se ne istroši) imajući neprekidno u vidu selo kakvo je sada uz izvjesno podizanje prinosa.

Takvoj koncepciji veoma je bliska i druga koncepcija — da nije važno, tko će razvijati poljoprivrednu proizvodnju, sasvim je svejedno, da li se poljoprivreda razvija na zadružnoj ili na privatnoj osnovi.

Takva nas je koncepcija u Vukovaru dovela do toga, da su dijelili svinje privatnicima i nisu vidjeli, da su sredstva, koja društvo daje, upravo ona materijalna snaga, koja stvara organizaciju, a da organizacije ne stvaramo zato, da bismo seljake uništili i upropastili, nego da bismo ih ojačali, obogatili i poboljšali im život, te da organizacija treba da djeluje ne radi države, nego upravo radi tih seljaka, jer seljaci trebaju organizacije.

Oni trebaju organizaciju iz dva razloga:

1. da poboljšaju proizvodnju i uvjete života na svojem gospodarstvu;
2. da mogu rađati sinove i kćeri i zaposliti ih mimo svojeg gospodarstva.

Čim svaki seljak to priželjkuje, mi moramo naći sredstva i rezerve, da mu to osiguramo, a ta sredstva i rezerve počivaju na selu.

Drug Bakarić je rekao u Osijeku: raspisati novi porez i doći do sredstava. Ta njegova ideja je u duhu kolosalna. Mi možemo realizirati nove obaveze u selu na nivou pomoći i skokovitog razvitka sela.

Kada idemo u nove odnose sa seljacima i dođemo do tog nivoa, da seljaka, koji je dosada proizvodio bijeli luk na gredicama i tražio 140 Din za 1 kg luka, dobijemo na to, da proizvodi luk na cijelom jutru zemlje, tada mu kažemo: ti ćeš sada umjesto jednog jutra kukuruza saditi jedno jutro bijelog luka. Kod kukuruza ćeš dobiti 15.000 Din po jutru, od toga platiš porez 4.000 Din, a ostat će ti čistog 11.000 Din po jutru. Mi tebi sada organiziramo sadnju bijelog luka, i na jednom jutru zarađuješ 150.000 Din, a porez ti ostaje 4.000 Din. Sada smo za njega stvorili nove mogućnosti — nove rezerve, i sada možemo prema tom seljaku sasvim drukčije nastupiti. Možemo ga dođuše dovesti i do toga, da mu dobit po jutru bijelog luka bude 280.000

Din, ako bude cijena luka 120 Din po 1 kg. A to je ono što je nepravilno. On je u proizvodnju luka išao uz pomoć zadruga, ona mu je pomogla da umjesto 11.000 Din po jutru zaradi nakon odbitka troškova 100.000 Din po jutru uz cijenu luka od 60—80 Din, ako mu pak sada dademo 120 Din za 1 kg on će zaraditi neopravdano previše, a zadruga ne će imati ništa. U takvom slučaju treba njemu dati 80 Din, a Din 40 ostaje zadruzi. To je taj porez, što ga traži drug Bakarić, a taj će porez seljak dobrovoljno dati.

Osnovna razlika u odnosu sa seljakom leži u tomu, ako proizvodi na svojem gospodarstvu toliko, da može u košari odnijeti svu robu na tržište, ili ako toliko proizvodi, da treba za transport robe kamion. Ako proizvodi 100 kg bijelog luka, ne će moći platiti taj porez, ako pak proizvodi 10.000 kilograma, onda je spreman da radi i na bazi cijene od 80 dinara.

Tu je ta naša moć, i tu se stvaraju ogromne rezerve. To su rezerve, koje smo stvorili u nizu zadruga. To su te seoske rezerve, koje treba da izvučemo. Za takvu organizaciju proizvođača moramo se boriti — to je ta revolucija.

Mogu da tvrdim, da mi s pametnom organizacijom u Hrvatskoj, na toj osnovi, možemo dobiti više milijarda, nego što dobivamo na porezu iz poljoprivrede. Ako poljoprivredne stanice budu tako gledale na namijenjenu im ulogu, mi ćemo doći do izvanrednih rezultata, i svi će nam priznati da smo na pravom putu.

Mnogima to još nije jasno, i to moramo stalno razjašnjavati. To je ogroman zadatak ovog Udruženja. Zato mislim, da vaše sjednice trebaju biti češće, da biste dobili sve agronome za novi kurs. To se mora razraditi i u vašem pravilniku i poslovniku, kako gurati na razvitak.

Nama će stanice na terenu kroz jednu, dvije, tri ili pet godina, morati poznavati kompletne proizvodne kapacitete svog kotara. Za svaki pedalj zemlje, stanica će morati znati kako je obrađen i da li se može bolje obraditi. Na tom poslu treba uložiti neizmjereno velike napore. Moramo točno ocijeniti proizvodne sposobnosti svakog sela, svakog goveda, svake svinje; nadalje, koliko nam mogu pomoći oborine, voda, kao i gdje i na kojem mjestu što proizvoditi. Stanica mora biti direkcija poljoprivrednih mogućnosti kotara — mora biti takva snaga, da prosto na dlanu ima mogućnosti svojega kotara.

Takva stanica, s tako razrađenim mogućnostima kotara, nevjerovatna je snaga u rukama kotarskog državnog rukovodstva — komune, vlasti. Ona je naprosto u stanju, da neprekidno nadahnjuje i oduševljava naše kadrove, komuniste, članove Socijalističkog saveza radnog naroda i seljake. Ona mora biti ispred svih ostalih u pogledu sagledavanja kapaciteta. To je ona velika snaga, gdje se vi stavljate u prvi red građana.

Ne postavlja se pitanje, tko je koje političke pripadnosti, jer će svi ljudi od nauke, kad shvate da im ovim zahvatom otvaramo ogromne mogućnosti uvidjeti, da u ni jednom drugom društvenom

uređenju to ne bi mogli ostvariti, i oni će od kolebljivaca postati najgorljiviji pripadnici našeg društva.

Danas svi vi radite bez sistema i idete od jednog seljaka do drugog, i dok ne uvedete sistem u svojem radu, imate stalno teškoća. Ali, kad imati organizaciju seljaka za govedarstvo, peradarstvo, ratarstvo, vinogradarstvo, voćarstvo, onda dobivate takve mogućnosti, da radite kao što nitko do sada nije mogao. Ali bili vi makako stručno spremni, vi niste u stanju da nešto napravite, ukoliko nemate organizaciju proizvođača.

U toj borbi za sistematizaciju rada treba razraditi kompletan program rada stanica.

Ja bih bio pristaša, da Udruženje na plenumu prouči jedan ili dva programa rada stanica, što, kako i na koji način raditi. Nadalje, da Udruženje organizira niz savjetovanja stanica, te da donosi program rada i da se na tomu uči, kako djelovati i kako raditi i da stanice i Udruženje stalno raspravljaju o organizaciji poljoprivrednih proizvođača.

Mi organizacije poljoprivrednih proizvođača trebamo, jer su nam one najprikladnija forma za organiziranu poljoprivrednu proizvodnju, jer se tu mobilizira hiljade ljudi za organizirano unapređenje poljoprivredne proizvodnje. Tu mislim da su važan faktor i poljoprivredna dobra.

Organizacija poljoprivrednih proizvođača zapravo je ona, koja najprije i najbrže pokazuje naše uspjehe i naše slabosti. Nepostojanjem organizacija poljoprivrednih proizvođača mi zapravo ni ne znamo što smo napravili. Organizirati poljoprivredne proizvođače znači pokrenuti volju i interes velikog broja ljudi za proizvodnju. To mora biti polazna točka, i sve su mjere podređene tom osnovnom cilju — razvitku takvih organizacija poljoprivrednih proizvođača.

Čim smo razvili takve organizacije poljoprivrednih proizvođača, onda su nam poljoprivredne stanice organi tih organizacija. Ispočetak su stanice kod kotara, ali one sve više postaju organi organizacija poljoprivrednih proizvođača, koje izdržavaju te stanice. Širenjem i jačanjem organizacija poljoprivrednih proizvođača ostvarit će se i potrebna materijalna sredstva, koja će omogućiti jačanje stanica.

Dalje, organizacija poljoprivrednih stanica mora biti tako postavljena, da ona zapravo bude idejni i stručni centar poljoprivrednih stručnjaka, da se ne dogodi da se razvijaju stanice sa 20—30 agronoma, što nema svrhe. U stanici je dovoljno da bude 3, 4, 5 stručnjaka, a sve druge treba ukopčati u praktičan rad, i to ne u administraciju, već u privredu. Kad oni ne znaju, kako će dalje u radu, da se onda obraćaju na stanicu radi dogovora i uputa.

Moramo se čuvati i paziti, da ne obremenimo aparat u tim stanicama, onda će one postati same sebi svrha.

U okviru kotara, saveza, komuna i kotarskih zadružnih saveza ne bi trebalo agronoma, jer je stanica sastavni dio proizvođačkih organizacija. Slovenci su poljoprivredne stanice dali u kotarski za-

družni savez. Možda bi radi sistema plaća to bilo bolje i kod nas, ali to po našem mišljenju nije najsvrsishodnije.

Što se tiče organizacije na više, mi imamo specijalizirane saveze. Mi u specijaliziranim savezima imamo po nekoliko stručnjaka funkcionera, i tu će se aparat smanjivati, što se bude aparat stanica i zadruga jačao, i u njemu se ne smije nagmilati ogroman broj ljudi. Cijelo Udruženje surađuje sa savezima, a sa zadatkom da se što više razvijaju stanice dolje, a stručni aparat u savezima sve više smanjuje.

Kada budemo razrađivali program rada stanica u zajednici sa specijaliziranim savezima, treba te stvari istaknuti. Cijeli rad mora biti na dobrovoljnom povezivanju proizvođača, tu ne smije biti nikakvih prenapetih ekonomskih obaveza, gdje ćemo silom pritiskivati.

Ali, ne smijemo stati na stanovište, da seljak treba prenositi svoja iskustva na vas. Jako je rasprostranjeno mišljenje kod združnih špekulanata, da treba iskustva naših seljaka prihvatiti, i to nas je dovelo na zadnje mjesto u proizvodnji. Ali to isto tako ne znači, da ne treba koristiti pojedine dobre prijedloge tih seljaka.

Naša zadaća nije uklanjanje seljaka sa zemljišta kao vlasnika, nego oslobađanje zemljišta od njegovih produkcionih koncepcija. Vi morate biti dominantni u proizvodnji, i oni moraju raditi kako vi govorite. To je najnužnije i najvažnije, tu se moramo uhvatiti u koštac.

Vi morate biti veoma elastični za organizacione forme, koje su najprikladnije za izvršenje tog zadatka. Da li su to specijalizirane zadruge, klubovi naprednih zadrugara, ženske organizacije za perad i t. d. Morate imati osjećaja za sve te organizacije, jer one vuku seljaka naprijed. Ne budete li imali instinkta za te stvari, stalno ćete zaostajati i dolaziti će do situacije, da će seljaci ići brže od vas, i vi ih ne ćete organizaciono obuhvatiti, oni će nastradati i ne će vas drugi put slušati. Ako budete išli brzim tempom kao što idu seljaci, vi ćete postići izvanredne rezultate.

Eto, za takve se stanice moramo boriti, njih moramo jačati i razvijati.

Danas imamo zapravo težu situaciju s našim aktivistima u kotaru, nego sa seljacima — to je sigurno. Kažem vam, da su na nizu mjesta ti naši drugovi nazadniji od seljaka i da se moramo upravo s njima lomiti.

Oni se boje, ako idu ispred, da će izgubiti, umjesto da shvate, da će dobiti. Oni se boje, ako idu na udjele od 10.000 Din, da će izgubiti članove, ili ako zadruga ne radi na otvoreni račun, razbit će se zadruga. Ali, ako ne stvorimo jaku robnu poljoprivredu, sporo ćemo ići naprijed. Njima to nije jasno, i oni nam postaju osnovna zapreka na daljem našem putu. Zato moramo ići od kotara do kotara, i te stvari raščišćavati. To predstavlja za nas ogromnu teškoću. Do jučer, dok se time nismo bavili, nismo niti vidjeli te stvari.

Što se tiče udjela, mi smo upravo išli na tako visoke udjele, da mobiliziramo seljake, koji su spremni da solidno rade i koje možemo obuhvatiti.

Ukoliko budemo rasipavali novac i dijelili kokoši, svinje i drugo na sve moguće strane, ne ćemo to moći kontrolirati. Ne valja ići preširoko, jer onda ne ćemo biti u stanju realizirati ni jednu trećinu naših napora. Iz toga razloga smo i postavili tako visoke udjele, da dobijemo najkvalitetnije proizvođače u organizaciju. Unapređenje tih organizacija stvara nam ogromna sredstva za mobilizaciju novih ljudi, koji će vidjeti da im se isplati uplatiti taj udio.

Radeći te stvari, ozbiljno smo razmotrili sve što govori za i protiv, i razvitak ide nama u prilog i pokazuje, da smo imali pravo.

Osnovna slabost naših drugova je u tome, što misle da će selo propasti, ako cijelo ne zahvatimo.

Kod klubova naprednih zadrugara ne treba se suviše žuriti. Moramo najprije točno postaviti program klubova. Klub je za to, da se bori za bolji život seljaka na selu. Klubovi bez zadruge nisu ništa. Klubovi treba da pripreme seljake za unapređenje proizvodnje, a zadruge treba da to realiziraju. Klubovi su samo toliko interesantni, koliko su ekonomske organizacije. Čim počnu sami za sebe živjeti, onda nisu interesantni. Prema tome, u zadrugama trebaju biti sredstva za klubove, a članovi kluba treba da plate članarinu najmanje 20 Din, te iz te članarine dati jedan dio Savezu. Ako oni nađu, da će im klubovi pomoći da sebi poboljšaju uređaje u svojim kućama, da ih nauče bolje kuhati, šivati, da ih nauče uopće kako će raditi, onda će oni veoma rado platiti tih 20 Din. Ako im pak klubovi to ne daju, onda ne će platiti ništa.

Što se tiče sjemenarske zadruge u Čakovcu, to je dobro da je ona ostala sa 50 ljudi, jer 200 ljudi više traži, nego što možemo pružiti. Sa 50 ljudi stvaramo snažnu organizaciju, a kotarska zadruha mora razvijati poslovnu stranu.

Te stvari treba neprekidno razrađivati na terenu, tu je snaga u organizaciji. Tu nam je oportunitizam najveća opasnost.

Stanice sebi trebaju izorganizirati zadruge za uzgoj svinja, peradi, za sadnju voćnjaka i vinograda. Agronom mora da skuplja proizvođače. Svaka akcija sa seljacima mora voditi k organizaciji. Svaka akcija, koja bi odvodila od organizacije, bila bi štetna. Najprije treba, na primjer, u nekim kotarima stvoriti kotarsku zadrugu za sjemenarstvo, onda stvoriti razne ogranke po selima i kasnije od tih ograna stvoriti posebne zadruge.

Kotarski savez ne treba agronoma. Predsjednik kotarske stanice može da bude i predsjednik kotarskog saveza, ali se za to mora afirmirati. Potrebno je nadalje obuhvatiti cijelo selo i za svakoga naći mogućnost za unapređenje proizvodnje, bio on bogat ili siromah, u suštini se boriti za svaki komadić zemlje i tu pokretati inicijativu proizvođača i njihova sredstva.

Momčilović: S krupnim seljakom treba ići na onaj posao, koji njegovo gospodarstvo dopušta, a sa sitnim seljakom moramo naći mogućnosti, da također radi. Ako sitni seljak ima stotinu kokoši, onda on sebi stvara egzistenciju od 6.000 do 7.000 dinara na mjesec. Ako na taj način riješimo pitanje njegova zaposlenja, onda je on našao svoju egzistenciju.

S drugima treba možda ići na voćke, pa na svinje. Ako budemo vodili pametnu politiku, onda ćemo siromaštvo na terenu i te kako ublažiti.

Obično se orijentiramo na krupnog seljaka. On se ne će baciti na uzgoj kokoši, ali sitni seljak hoće.

Moramo stvarati nove kapacitete. Plaća, koju treba da dobiju agronomi, treba da dođe iz proizvodnje, koje danas nemamo. To je nova stvar. Prema tome, moramo povećati i ostale djelatnosti, da se to ne otkida od sadašnje proizvodnje.

I. B u k o v i ć : Moramo uvijek pronalaziti nove izvore. Na primjer: Đakovo je kukuruzno područje, može da skupi komušinu i da s njome snabdije cijelu Jugoslaviju, a radionica u Čakovcu ne može dalje raditi, jer nema materijala. Americi možemo prodati sedam puta više proizvoda od komušine, nego sada, i za 1 kg komušine može se platiti 30 Din. U đakovačkom kotaru ima 15.000 hektara pod kukuruzom, i s tim se poslom može baviti velika masa ljudi. Za nas je od ogromne važnosti, da maknemo jedan dio seljaka, da ne zavise od zemlje, te da taj dio zemlje dobijemo pod svoju ingerenciju što se tiče proizvodnje.

Isto tako u toku posljednje dvije godine postali smo prva zemlja u svijetu po izvozu proizvoda iz vrbove šibe, jer smo išli na plemeniti uzgoj vrbove šibe i dobivamo za te proizvode 25% više od ostalih.

M o m ĉ i l o v i ć : Ovdje imamo Udruženje poljoprivrednih stanica i specijalizirane saveze. U Udruženju imamo predstavnike specijaliziranih saveza. Specijalizirani savezi žele provesti neku akciju, imaju novac i sve ostalo, ali tko će provesti tu akciju na terenu? Na primjer, Zadrudni specijalizirani savez za voćarstvo provodi akciju podizanja voćnjaka. On ima novaca i određuje na kojim mjestima će se to saditi. Tko će sada provoditi izvođenje tih poslova u stručnom pogledu? Da li Savez ili stanica? Mislim, da je to stvar stanice dolje, a ako joj nešto nije jasno, da pita Udruženje za savjet, a ukoliko stanica ne bi mogla to svršiti sama, onda Udruženje šalje svojeg stručnjaka za izvršenje tog posla. Stručnjak, kojeg šalje Udruženje, mora biti na visini, da može tu stvar svršiti.

Udruženje je dužno, da sve te stvari prodiskutira na plenumu, da poziva agronome iz stanica na kurseve i seminare, gdje će naučiti u detalje te stvari, te da ih onda prenose do proizvođača. Prema tome, u specijaliziranim bi savezima trebao biti odgovarajući broj stručnjaka funkcionera, ali što se tiče stručnog izvođenja na terenu, to da obavljaju stanice i Udruženje.

I. B u k o v i ć : To je još stvar opće diskusije i rasprava. Cijeli naš posao treba gledati isključivo s ekonomsko materijalne baze. Čim odvajamo materijalnu bazu od općih naših stavova, onda se može dogoditi da zabrazdimo.

Zbog toga, ja bih prije svega postavio pitanje, zašto se proizvođači udružuju. Oni se udružuju, da sebi osiguraju bolju i solidniju proizvodnju. Njihova organizacija mora biti kompletna. Ona im mora objašnjavati, kako će proizvoditi, na primjer, svinje i kako će prodati

te svinje. Ako ne budemo nadostavili onomu, tko proizvodi odmah i onoga tko će te proizvode prodati, onda nema nikakvih uvjeta za napredak.

Unapređenje poljoprivredne proizvodnje nije samo sebi svrha, i mi možemo razviti i proizvoditi krasnu robu, mi smo stručno došli do maksimuma, ali ako se ona ne može prodati, onda stvari nisu ekonomski dobro postavljene.

Proizvođači počinju stvarati svoja viša udruženja da bi što bolje organizirali proizvodnju.

Od Udruženja zahtijevaju, da im se razjasni proizvodni proces i da im se otvore vrata prometu.

Prema tome, više privredno udruženje nije uopće interesantno za proizvođače, ukoliko nije u stanju da omogućiti proizvodnju odgovarajućih kultura, ukoliko im ne otvori tržište i ne daje garanciju za promet proizvoda, koje su proizveli.

Zato, viša udruženja mogu imati ili svoju privrednu organizaciju za promet ili privrednu organizaciju s kojom će imati ugovor, da ona postoji kao trgovac, ili će raditi na bazi ugovora. Daleko je bolje, da radi na bazi ugovora, ali moraju postojati obostrane obaveze.

Što se tiče stručne strane, mislim da je osnovna snaga za unapređenje poljoprivredne proizvodnje — poljoprivredna stanica, i na nju treba nadovezati zadružne organizacije.

U poljoprivrednim stanicama trebat će po prilici toliko kadrova, koliko imamo razgranjena udruženja proizvođača, i to specijalista za pojedine grane proizvodnje, t. j. za ratarstvo, govedarstvo, svinjogojstvo, peradarstvo i t. d. U stanicama raspravljaju specijalizirani savezi zajedno s predstavnicima proizvođača i stručnjacima o proizvodnji i o prometu, te to postaje sada čvrsta snaga za taj cjelokupni proces. Ako se odvojimo i raspravljamo samo stručnu stranu, a ne promet i preradu, onda smo propali, onda smo se pretvorili u pripovjedače.

Po mojem mišljenju, Udruženje proizvođača je osnovna snaga za unapređenje poljoprivredne proizvodnje.

Što nas je ponukalo, da se formira Udruženje stanica?

1. Udruženje se formiralo radi toga, jer su se stanice razvijale svaka za sebe, kako je koja htjela i na svojim koncepcijama. Trebalo je stoga razviti organizaciju, koja će ujediniti taj cjelokupan proces razvitka.

2. U državnom aparatu ne možemo ostati samo na inspekciji, jer nema što inspicirati, jer nije organizirana proizvodnja. Državni aparat mora pomoći u organizaciji stanica. Drž. sekretarijat za poslove narodne privrede i Izvršno vijeće trebaju nekoga odakle će saznati, što se razvija u tom procesu, da može određivati dalju politiku unapređenja poljoprivredne proizvodnje. Udruženje treba da bude takav instrumenat, koji će omogućiti državnim organima da pravilno usmjeravaju zavode u korištenju sredstava, koje društvo daje, pored toga što će kao demokratski organ biti stalan izvor potrebnog materijala za usmjerivanje naše poljoprivredne politike.

Predstavnici Udruženja treba da u zajednici sa specijaliziranim savezima, organiziraju obrazovanje i školovanje peradara, svinjara, ratara, da se u tom pravcu dođe do zajedničkog djelovanja, da se zajednički formiraju kursevi.

Ne bi bilo dobro iz Udruženja napraviti jednu veliku poljoprivrednu stanicu. Tu bi se možda dogodilo nešto novo, a to novo bi bilo, da bismo ovdje razvijali možda neku antitezu proizvođačkim organizacijama.

Aparat Udruženja ne smije se prenatrpati. Stanica je baza, i nju treba ukopčati u cjelokupan proces proizvodnje.

Ukoliko Udruženje smatra, da treba pojedine agronome osposobljavati, to ne znači da ih treba školovati po državnoj liniji, već će i stanice u najviše slučajeva same plaćati specijalizaciju svojih ljudi.

U zadružnim savezima je tendencija, da imaju neke stvari pod sobom. To treba raščistiti. Zavod za voćarstvo nije pod Zadružnim vinogradarsko-voćarskim savezom. Ne tiče se Saveza, tko je pod kime, nego tko što radi.

Ako, na primjer, poduzeće »Vajda« odlučí da će raditi u otkupu peradi i jaja uz komisiju od pola dinara po jajetu i da će zadruzi vratiti sve drugo što dobije iz prometa, onda je ono isto što je i poduzeće »Kocpeksport«.

Ali, sada dolazi glavno pitanje oko kojega se vrtimo. Da li treba razvijati ovdje u centru dvostruku organizaciju ili jednu. Da li bi bilo praktično ovdje likvidirati Savez i razvijati Udruženje po stručnoj specijalizaciji, ili razvijati i održavati organizaciju proizvođača, savez proizvođača. Što je za nas momentano praktičnije?

U saveznim okvirima (Savezno Izvršno Vijeće) zamišlja se, da zavodi budu financirani od Udruženja proizvođača i da rade za njih.

Ako Udruženje, koje ćemo ovdje formirati ne raščisti svoje odnose, onda ono nema svrhe.

Živi organ Udruženja proizvođača zna, što treba proizvoditi, a ako Udruženje poljoprivrednih stanica provodi svoju poljoprivrednu liniju mimo svih tih organizacija, može se lako dogoditi, da razvijamo državnu kapitalističku organizaciju, jer u tom slučaju ne treba saveza.

U kotaru, međutim, ne treba saveza s agronomom, ako želimo poljoprivrednu stanicu. Poljoprivrednu stanicu treba sve više odvajati od državne uprave i postavljati je kao samostalno udruženje.

M o m č i l o v i ć : Ako bi Udruženje bilo uz Zadružni savez uporedo sa specijaliziranim savezima i stručnjacima, što bi radilo ovo Udruženje u zadružnom savezu?

Ako specijalizirani zadružni savezi vode poljoprivrednu politiku i u stručnom pogledu sve obavljaju, onda Udruženje uz zadružni savez nema što da radi. Mi imamo zavode i tražimo da nam rade određene akcije. Mi provodimo akciju sadnje kukuruza, krumpira, sjemena i t. d. Zavodi su ispitali te stvari, sada treba razraditi te stvari i izvršiti sve pokuse. Tko će to da radi, da priprema na terenu, da se vidi što je moguće napraviti, da prijedemo na konkretne akcije. Da

li će to raditi specijalizirani savezi ili udruženja? Tko će garantirati proizvodnju kukuruza, tko proizvodnju ostalih kultura?

Mi to provodimo u život za račun zadruga. Da li će to raditi specijalizirani savezi?

I. Buković: Pripremne akcije rade specijalizirani savezi. Treba organizirati stanicu za selekciju svinja. Ta je stanica svakako organizacija proizvođača. Isto tako i stanica za umjetno osjemenjivanje. Treba vidjeti, za što su organizacije proizvođača zainteresirane i za što su spremne platiti novac, a za što nisu zainteresirane. Tu moramo naći granicu interesa.

Nemoguće je voditi specijalizirane saveze, a da se ne ovlada problemima proizvodnog procesa. Tu su granice veoma blizu, i to razdvojiti veoma je teško. Zato mislim, da je bolje ne imati te dvije organizacije, ukoliko se pojavi nesporazum, ali do nesporazuma ne treba uopće doći.

Mislim, da samo tamo gdje osjetimo, da proizvođači nisu zainteresirani, uskočimo i da tamo guramo sa zavodima. Gdje vidimo, da je interes velik, Udruženje preko stanica treba da ga razvija kod njih.

Krnić: Čini mi se, da o mjestu Udruženja nismo na čistu. Ja bih mjesto Udruženja i njegove zadatke postavio ovako: osposobiti stanice za rad i usmjeriti ih u jedinstvenom smislu za akcije na terenu. Svaka inicijativa i rukovodeća uloga u proizvodnji treba da ide odozdo od stručnih odbora i privrednih organizacija prema gore, a nikada odozgo davati inicijative i zadatke.

I. Buković: Ako Udruženje stanica mora da nadahnjuje državne organe, onda tu treba da bude stručni štab. Ako ovdje razvijemo aparat, onda smo stvar upropastili, jer ćemo se početi tući oko kompetencija, i ne ćemo imati drugih uspjeha.

Momčilović: Da se Zavod pretvori u servis, i on više nije zavod, a mi ga još uvijek tretiramo kao zavod. Ako se zavod bavi našim problemima, tko će biti ekstenšen servis i prenositi nauku u praksu. Da li je za to potrebno jedno tijelo, ili će to biti raspoređeno po granama na specijalizirane saveze? Onda je ekstenšen servis suvišan u Udruženju, i sav taj rad pada na specijalizirane saveze. U specijaliziranim savezima želimo da imamo odgovarajući broj stručnjaka funkcionera, a što se tiče stručnog dijela, da se tu savez i udruženje spoji.

I. Buković: Nemam svojih ličnih pogleda, nego praksa pokazuje, kako je bolje ići. Američki Ekstenšen servis mi kod nas ne možemo primijeniti. Oni imaju tamo nekoliko stotina pa i hiljadu ljudi. Cijela stvar u Americi je u rukama države kao sile nad društvom. Mi idemo suprotno, i cijelu stvar decentraliziramo. U Jugoslaviji je pobijedila linija društvenih organizacija, i sve se prebacuje na društvene organizacije onom brzinom kako se stvari razvijaju.

Ako bismo htjeli da kroz Udruženje stanica stvaramo ekstenšen servis, mi zapravo želimo, da stvorimo organizaciju, koja će sjesti na državni budžet i u nekom će smislu kroz tu službu provejavati

interes i želje stručnog državnog aparata, a ne neposrednih proizvođača.

Međutim, kada smo govorili, da nam ne treba u zadružnim specijaliziranim savezima veliki stručni aparat, već samo funkcioneri stručnjaci, na tom stanovištu još uvijek stojimo.

Što imamo u Zadružnom stočarskom savezu 25 ljudi, to je zbog toga, što oni rade i s govedima i sa svinjama, te ovcama, na zaštiti stoke i imaju ogroman posao s jedne strane, a s druge strane, što ljudi iz Zadružnog saveza moraju ići na teren, da svrše masu poslova oko stoke, koje bi morale raditi stanice. Oni rade masu poslova, koje zapravo ne bi trebali raditi i prijeti opasnost, da to postane njihova praksa i navika.

Govorio sam, kako bi trebali osigurati ljude na stanicama, da svrše što više poslova dolje. Tu je kotarski centar i treba njega pripremiti.

Mi trebamo udruženje, da razvija stručne organizacije dolje. Savez prigovara, da nema stručnih organizacija, koje bi morale dolje raditi, da ne mora ići čovjek, na primjer u Vinkovce da organizira stvari iz stočarstva, da bi to trebali svršiti ljudi na licu mjesta, a mi da idemo samo kao neki inspektorski organi. Sve ostalo da svrše stanice i zadruge dolje uz pomoć kotarskih saveza, a ovdje u stručnim savezima da se razrađuje praktična politika i kontrola te politike preko sjednica, plenuma i raznih komisija.

I dalje, treba insistirati na tomu, da ne dajemo firme zadrugarstva tamo, gdje ih ne treba i da se ne borimo, da sve što je u poljoprivredi, pozadružimo. Zadruga je grupa proizvođača, koji su se uzdružili, da zajednički proizvode, ali se ne smije statj na stancvište, da sve mljekare i ostalo mora postati zadružno. Taj duh ne smijemo dozvoliti.

Mi moramo shvatiti, da zadruge nama nisu cilj, to je samo sredstvo preko kojega, kao najprikladnije forme, moramo doći u daljem razvitku do socijalizma na selu. To je sredstvo, preko kojega hoćemo da dođemo do cilja, a cilj je stvarati takvo društveno uređenje, gdje jedan drugoga ne će eksploatirati. Ako želimo govoriti o socijalizmu na selu, moramo stvoriti takvu situaciju da se 2/3 ljudi sa sela bavi ostalim poslovima, a jedna trećina da se bavi poljoprivredom, a to možemo postići ako razvijemo u selu snažnu privredu i ne zadržimo se na onim formama organizacija, koje su nam danas nužne, a koje nam sutra mogu biti zaprijevka za naš razvitak. Prema tome treba glavnu pažnju posvetiti upravo razvoju zadružnih oblika i preko njih kao osnovne snage organizirati proces unapređenja poljoprivrede, a sve ostale organizacije, koje stvaramo, treba da služe ovoj organizaciji.